

integracija predstavlja sukcesiju antikriznih manevara koji na kraju dovode u pitanje funkcionalnost same integracije. Ta je upućenost EU na krize odraz ranije analize socijalističke Jugoslavije kao sustava koji reforme provodi u odazivu na sve veće krize koje postižu sustavno opasne amplitude. U tom svjetlu “EU postaje karikatura nekadašnjeg socijalizma i njegovog propadanja” (str. 331), što nam na koncu pruža ključ za čitanje cijele knjige.

Knjiga je u svojim najboljim trenucima suptilno razigravanje koncepata i pristupa izuzetno bogatog skupa autora – od Marxa, Keynesa i Schumpetera pa sve do Minskoga, Arrighija, Reinhardta i Rogoffa, ali i Poppera, Rortya, Sachsa, Sena i dr., uz usputna poantiranja na raznolikim primjerima iz književnosti i filma. Utoliko ona podrazumijeva barem osnovno predznanje čitatelja, no najviše će u njoj moći uživati oni koji se bave ekonomskom i političko-ekonomskom teorijom. Njima se svakako preporuča čitanje Kovačeve knjige (uz naročitu preporuku njezinog trećeg dijela). Stil pisanja je možda mjestimično donekle zahtjevan, ali se knjiga i više nego iskupljuje lucidnošću i iznimno razigranim nizom tema koje pokrivaju ključne političko-ekonomske prijemore iz slovenske, ali uvelike i hrvatske perspektive od kraja 1980-ih pa sve do danas. Poveznicu tih tema kroz tri desetljeća nudi zadnje poglavlje koje omogućava analitičku usporedbu strukturnih logika SFRJ i EU kao svojevrsnih motora na krizni pogon koji, vječito ograničeni političkim ogradama, ne uspijevaju provesti ključne transformacije, već mogu samo ubrzavati prema sve neizvjesnijem odredištu. Dakako, odredište SFRJ je poznato, što daje jeziv ton promatranju EU. Tako Jugoslavija postaje

upotrebljiva kao razbijeno zrcalo u kojem se može ogledati EU sa svojim vlastitim kobnim manama. A taj je pogled ključan upravo iz perspektive jedine dvije zemlje s iskustvom članstva u obje tvorbe: Slovenije, otkud dolazi autor, i Hrvatske, u kojoj je knjiga objavljena.

Josip Lučev

Libertas međunarodno sveučilište

Prikaz

Stipe Buzar Realizam i teorija pravednog rata

Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske
i Disput, Zagreb, 2020, 199 str.

U posljednjih 50 godina, poglavito nakon objavljivanja prvog izdanja *Pravednih i nepravednih ratova* (1977) Michaela Walzera, teorija pravednog rata postala je, nakon višestoljetnog *hiatusa*, popularna tema rasprave među politolozima i filozofima. Dok je ta teorija u minulim stoljećima bila ključna za formuliranje vokabulara o pravednom ratu, koji u 20. stoljeću ulazi u opću uporabu formulacijom suvremenog prava rata kao dijela međunarodno-pravnog korpusa, značajan nastavak filozofske tradicije javlja se tek nakon spomenutog Walzerova djela motiviranog velikim dijelom nenasilnim otporom američkih građana ratu u Vijetnamu. U domaćoj akademskoj zajednici na tom je polju ostvareno relativno malo, pa je, uz nekoliko članaka koji se

moгу pronaći u domaćoj znanstvenoj periodici, *Realizam i teorija pravednog rata* autora Stipe Buzara prvi ozbiljniji pokušaj da se navedena problematika približi što većem broju čitatelja (posrijedi je prijevod s engleskog jezika – uz, kako autor navodi, minimalne izmjene – doktorske disertacije koju je 2014. godine obranio na Sveučilištu u Zagrebu).

Posebna inovacija koju autor donosi je spajanje naizgled nespojivih misaonih tradicija, s jedne strane realističke teorije međunarodnih odnosa, a s druge strane teorije pravednog rata. Naime, u većini literature ideja pravednosti kao takva se u pitanjima oružanih sukoba najčešće vezuje uz međunarodno pravo, a u teorijama međunarodnih odnosa uz liberalnu (u autorovom kontekstu idealističku), radije nego realističku, tradiciju. Autorov je glavni cilj, čini se, pokazati kako realistička tradicija i teorija pravednog rata imaju niz prešućenih dodirnih točaka te kako međusobno mogu obogatiti vlastite misaone pejzaže.

Knjiga se sastoji od *Riječi autora* (str. 7-8) u kojoj ukratko pojašnjava porijeklo i motivaciju za knjigu te dodaje nekoliko tehničkih navoda. Slijedi *Uvod* (str. 9-16) u kojem autor pojašnjava važnost teme i već stavlja naglasak na zajedničke elemente dvaju naslovnih tradicija koje će tijekom knjige obrazlagati.

U poglavlju *Etičke tradicije o fenomenu rata* (str. 17-126) autor nudi povijesni pregled realističke tradicije, posebno se osvrćući na misao Tukidida, Niccolò Machiavellija, Thomasa Hobbesa, E. H. Carra i Hansa Morgenthaua te na ranije djelo Kennetha Waltza. Od navedenih autora Buzar je, čini se, u svojem pisanju pod osobitim utjecajem E. H. Carra i njegove *Dvadesetogodišnje krize*, u kojoj Carr kao

realist ne kritizira samo idealističku (njegovim jezikom “utopističku”), već istovremeno i realističku tradiciju, ukoliko je potonja posve ispražnjena od moralnih ideja i vrijednosti. Nakon toga Buzar pruža povijesni pregled teorije pravednog rata, s posebnim osvrtom na misao Aurelija Augustina, Tome Akvinskog, Huga Grotiusa, Immanuela Kanta i, konačno, Michaela Walzera.

Naredno poglavlje *Izazovi teoriji pravednog rata u svijetu suvremenog ratovanja* (str. 127-152) sadrži niz komentara o utjecaju suvremenih oblika ratovanja na moralnu problematiku oružanih sukoba, poput vojnih intervencija i terorizma, ali ističe, s posebnim naglaskom na kasnije Walzerove tekstove, probleme za tu teorijsku tradiciju koji su se javili već samim njezinim vraćanjem u *mainstream* akademske misli o ratu, a naglašava da je česti cinizam o moraliziranju rata koje teorija pravednog rata navodno uvodi u međunarodne političke odnose krivo usmjeren. Moralni izričaji, naime, ionako već postoje kao dio međunarodne politike (napominjem da je dovoljno prisjetiti se samo govora Busha mlađeg o “osovini zla” i njegove vanjskopolitičke doktrine *principijelnog realizma*), te je potreban kritički aparat kojim se takav jezik može podvrgnuti upravo kritičkom mišljenju. Vodeći se Walzerom, navodi da su “vojnici koji su bili u borbama koje su prerasle u masakr (...) pozdravili (...) kritički aspekt teorije pravednog rata i žele izbjeći takve grozote u budućnosti (... jer) su htjeli, kao profesionalni vojnici, biti u mogućnosti razlikovati između vlastite profesije i pukog mesarenja” (str. 129).

U poglavlju *Realizam i teorija pravednog rata* (str. 153-184), već po naslovu najvažnijem u knjizi, autor konačno tvrdi

da nacionalni interesi u vanjskopolitičkim pitanjima koja se tiču rata ne mogu biti obranjeni bez slijeđenja pravila teorije pravednog rata. To je centralna i, dakako, najviše prijeporna tvrdnja njegova djela, koju nastoji obraniti nizom argumenata u kojima za svako izabrano pravilo teorije pravednog rata (proporcionalnost, diskriminacija, pravedan uzrok itd.) pokazuje u kakvom je odnosu (ili u kakvom bi odnosu moglo biti) s nacionalnim interesom kao središnjim pojmom realističke tradicije.

Konačno, u *Zaključku* autor nudi završne misli, komentira slabosti vlastitog pristupa te navodi koje bi daljnje korake u istraživanju teme trebalo poduzeti. Pritom pokazuje zdrav skepticizam prema vlastitim argumentima, no zadržava uvjerenje da se njegov pristup može obraniti. Iz toga vrijedi citatom istaknuti: “moguće je da se bilo koji od gornjih argumenata može pobiti, ali to se teško može učiniti za čitav gornji skup, čime se promicanje nacionalnih interesa bez moralnih vrijednosti pokazuje neodrživim, kao i čisti realizam, ... [a] navedena načela pravednog rata trebala bi se integrirati u nacionalne sigurnosne i vojne strategije” (str. 186).

Teško je ponuditi jednostavnu kritiku ovog djela. S jedne strane, politološka zajednica mogla bi joj, kao što je u knjizi dijelom anticipirano, pristupiti cinično, kao pokušaju moralizacije nacionalnih interesa koji su za mnoge *per definitionem* moralno neutralni. S druge strane, autorova vlastita filozofska zajednica mogla bi se uplašiti da moralne vrijednosti konačno žrtvuje na oltaru nacionalnih interesa. No, riječ je o delikatnom pokušaju argumentacije u kojem se autor jednako suvereno inspirira objema tradicijama i često podsjeća da u njihovim izdancima (izuzimajući, dakako, neoreali-

ste i one teoretičare pravednog rata koji su očito liberalni mislioci) nalazimo slojevitu misao koja je katkad pretjerano pojednostavljena banalnim pojmovnim etiketama.

Petar Popović
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu

Prikaz

Alberto Alesina, Carlo Favero,
Francesco Giavazzi
**Austerity: When It Works
and When It Doesn't**

Princeton University Press, Princeton i Oxford,
2019, 276 str.

Talijanski ekonomisti Alberto Alesina, Carlo Favero i Francesco Giavazzi 2019. godine objavili su knjigu *Austerity: When It Works and When It Doesn't*. Autori u knjizi kroz 12 poglavlja iznose argumente za provođenje politike štednje te analiziraju uvjete u kojima su se politike pokazale uspješnima ili neuspješnima. Osnovna tvrdnja autora je da su politike štednje koje se temelje na smanjenoj javnoj potrošnji dugoročno bolji izbor za ekonomsku politiku, odnosno za uravnoteženje proračuna i smanjenje javnog duga, od onih koji se temelje na povećanju poreza. Autori također analiziraju posljedice provođenja politika štednje na uspjeh političkih stranaka na vlasti koje ih provode.

U prvom i drugom poglavlju autori objašnjavaju da se politike štednje uvo-